

НЕЧОВЕШТВОТО НАПРАВИ ЗЛО

Денес, за жал, новоизграденото Скопје има сосема поинаква урбанистичка концепција со која и поимот Еврејско маало сè повеќе исчезнува од сеќавањето на старите скопјани.

Пишува:
Ружица ГОЧЕВСКА

Од Треблинка не се врати никој! Не остана ниту еден сведок да раскаже за стравотиите на уништувањето на еврејското население од Македонија. Уште една крвава страница испишана во македонската историја. Злосторство кое болно одекнува во свеста на секој Македонец. Документите сами за себе зборуваат за судбината на еден народ, за дехуманизацијата на човекот, степен до кој фашистичките злосторници го понижија и го засрамија човекот, за и самите да се деградираат до таму што живи невини деца и луѓе фрлаше во огнот на крематориумите. Ноќта меѓу 10 и 11 март 1943 година, по долги и мошне добро подготвени акции, бугарската фашистичка полиција и војска во Скопје, Битола и во Штип, почнала со

"собирањето" на Евреите во бугарскиот фашистички концентрационен логор во скопскиот Монопол. На пат до логорот Треблинка во затворени вагони и без вода, со претходно посолена храна, многу деца, жени и стари лица им подлегнале на тешките услови. Жртвувањето на Евреите од Македонија од страна на фашистичка Бугарија за да се задоволат барањата на сојузникот - Хитлерова Германија, е само еден од многуте егзодуси кои окупаторите на Кралска Бугарија го сториле на почвата на Македонија, во својата, како што официјалната бугарска историографија практикува да каже, "ослободителна мисија".

Еден од жителите на Скопје и сведок на депортирањето на Евреите е и господинот Ацо Димитровски, кој во тој период бил младо момче на возраст од 11 години, а денес е пензиониран новинар.

"За ова злосторство над македонските Евреи постојат бројни документи не само кај нас туку и во светот. Еден од историските документи за ликвидацијата на Евреите од овој дел на Балканот, кој укажува на учеството на тогашна Бугарија, е и тајното писмо кое германскиот конзул во Скопје, Артур Вите, го упатил до своето Министерство за надворешни работи во Берлин. Во овој документ се наведува дека командантот на концентрациониот логор во Скопје, Пејо Драганов, го известил Вите за "иселувањето" на повеќе од 7.000

Евреи. Даден е опис како е спроведена акцијата на приведувањето на еврејските семејства во логорот на скопскиот Монопол", се потсетува господинот Димитровски.

Потоа, сите Евреи од Македонија биле депортирани во логорот Треблинка во Полска, каде што се задушени во гасни комори. Факти кои сведочат за ужасната нечовечност на човештвото.

Денес со горчина и со болка се потсетуваме на голготата на македонските Евреи, и се прашуваме дали можеби холокаустот е највисоката сурова точка над која се издигнало човештвото.

Еврејската заедница во Македонија денес ја сочинуваат малубројните преживевани Евреи, нивните потомци и потомците од мешаните бракови. Тие денес ја негуваат традицијата на заемен живот со македонскиот народ и дејствуваат во настојувањата да не се повтори холокаустот на еврејскиот народ. На 9 и 10 март, со пригодни манифестации Еврејската заедница во Република Македонија им оддаде почит на 7.200 македонски Евреи, кои брутално беа убиени во логорот на смртта - Треблинка.

Во просторот на старото скопско Еврејско маало е планирана изградба на меморијален центар на холо-

каустот. Овој меморијален центар ќе биде подигнат со средства на Фондот кој располага со имотите на сите семејства кои немаат наследници.

Историските податоци го имаат забележано следново:

македонските Евреи се потомци на една од етничките групи наречени Сефарди, кои на Балканот, поточно во Македонија, дошле по шпанската инквизиција во 1492 година. Тие се семитски на-

СКОПСКО ЕВРЕЈСКО СЕМЕЈСТВО

СТОРСТВО НАД ЧОВЕШТВОТО

ли: "Македонците мошне ги ценеле и ги почитувале Евреите, а и тие нив. Бројни се примерите на искрено дружење, на соработка меѓу Евреите и Македонците. Евидентирани се многу бракови меѓу нив и сè тоа претставува позитивен белег во богатата историја на Македонија".

Најголем дел од Евреите од Скопје живееле во познатото Еврејско маало, кое се наоѓало на левиот брег на реката Вардар, веднаш под Калето, од неговата јужна страна. Повеќето куќи од маалото биле изградени на старински начин и обично на два ката. Зградите биле збиени и потпрени една до друга.

род и верска заедница со потекло од Месопотамија. Историјата им почнува со номадскиот период. По традиција, врз основа на говорниот јазик се делат на две етнички групи, Сефарди, по потекло бегалци од Шпанија и Португалија, и Ашкенази, северни и средноевропски, германско-полски-руски Евреи.

Со доаѓањето во Македонија тие и натаму го задржале шпанскиот јазик како свој, но говорат и хебрејски. Поради принудните миграции, Евреите се раселени на сите континенти, а поделбите ги опфаќаат американските, австралиските и донекаде северноафричките Евреи.

За македонските Евреи господинот Димитровски ве-

ска та заедница во Скопје, иако формирана во релативно во конзервативна средина, во тој период мошне брзо почнала да ги прифаќа новите идеи и сè повеќе се

ВЛЕЗОТ НА НЕКОГАШНИОТ ЛОГОР ТРЕБЛИНКА

ВО СПОМЕН НА ЖРТВИТЕ ОД ЛОГОРОТ ВО ПОЛСКА

живееле едни до други или се групирале во одделни улици, така што имало малку осамени еврејски куќи. Синагогата се наоѓала во центарот на Еврејското маало, на еден мал плоштад. На истиот плоштад, зад неа се наоѓало и еврејското основно училиште, во кое била сместена и еврејската вероисповедна општина. Евреј-

интересирала за науката и за политиката, за социјалните и за другите проблеми. Во годините на нејзиното постоење Еврејската заедница се наметнала како влијателна социјална, културна и економска организација, која до следно ги негувала и ги почитувала еврејските обичаи и традиции. Школската младина била таа која се намет-

нала како доминантен претставник на Евреите од Скопје, но и од другите градови на Македонија. Нивната активност се одвивала во рамките на младинскиот кен, кој организирал разни претстави, забави, предавања и состаноци. На чело на еврејските општини стоеле рабини, кои имале големо влијание на економскиот и на културниот развој на Евреите.

За жал, катастрофалниот земјотрес од 1963 година до темел го разурнал Еврејското маало. Со депортацијата на македонските Евреи во логорот Треблинка засекогаш била уништена и последната трага од виталната заедница која тука постоела со векови. Сеќавањата и фотографиите на нивните потомци, како и на Македонците кои биле сведоци на нивната голгота, остануваат како аманет за сегашните и за идните генерации, најсвето и најдостојносно да го негуваат и да го почитуваат споменот за македонските Евреи. Македонската почва низ историските премрежија претрпела бројни неправди и трагедии меѓу кои се вбројува и еврејската голгота.

